

Політика щодо розвитку сталого фінансування

на період до 2025 року

Розвиток в Україні сталого фінансування має базуватися на системному підході, усвідомленні кліматичних, екологічних загроз та пов'язаних з ними соціальних викликів XXI століття відповідно до глобальної концепції сталого розвитку, євроінтеграційного вектору України та чіткої дорожньої карти дій на найближчу перспективу.

Зміст

1. Основні поняття та терміни	4
2. Бачення майбутнього розвитку сталого фінансування в Україні	7
3. Поточний стан	8
4. Ключові засади розвитку сталого фінансування в Україні	24
5. Дорожня карта з розвитку сталого фінансування	26

1. Основні поняття та терміни

Терміни, що використовуються в Політиці Національного банку України з розвитку сталого фінансування на період до 2025 року (далі – Політика), вживаються в такому значенні:

Біорізноманіття – означає різноманіття живих організмів, що виникає з усіх джерел, включаючи наземні, морські та інші водні екосистеми та екологічні комплекси, до складу яких вони входять, і включає різноманітність у межах видів, між видами та екосистемами;

Верифікатор – офіційно акредитована особа, яка обирається емітентом "зелених" облігацій з метою захисту інтересів інвесторів шляхом здійснення незалежного зовнішнього контролю (верифікації) на відповідність вимогам, які узгоджуються з рекомендаціями провідних учасників ринку капіталів стосовно політики емітента щодо "зелених" облігацій, відбору проектів для повного або часткового фінансування та/або рефінансування коштами, залученими від розміщення "зелених" облігацій, цільового використання залучених від розміщення "зелених" облігацій коштів та звітності емітента "зелених" облігацій про вплив.

Вплив на довкілля – вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про оцінку впливу на довкілля".

Стале фінансування – інтеграція екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги для досягнення результатів сталого розвитку, включаючи пом'якшення та адаптацію до несприятливих наслідків зміни клімату.

Сталий розвиток – тривале економічне процвітання, менш залежне від використання обмежених ресурсів та експлуатації природного середовища, більш соціально інклюзивне та включає екологічний, соціальний, економічний та управлінський аспекти, які тісно взаємопов'язані.

"Зелена" економіка (низьковуглецева економіка) – це економіка з низькими викидами вуглецевих сполук, яка ефективно використовує ресурси і відповідає інтересам суспільства.

Економіка замкненого циклу або циркулярна економіка (Closed-loop economy, circular economy) – модель економічного розвитку, заснована на відновленні та раціональному споживанні ресурсів, альтернатива традиційній, лінійній, економіці. Характеризується створенням нових альтернативних економічних підходів, завданням яких є мінімізація негативного людського впливу на довкілля.

Грінвошинг (greenwashing), зелений камуфляж – уведення в оману кредиторів щодо напряму використання запозичених коштів та/або введення інвестора в оману щодо намірів досягнення установою цілей сталого розвитку з урахуванням екологічних, соціальних та управлінських факторів задля отримання переваг.

Екологічні та соціальні ризики (environmental and social risks, ES) – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів, або втрати репутації фінансовою установою внаслідок негативного фінансового впливу від поточних або майбутніх факторів ESG на контрагентів та їх активи.

Екологічні, соціальні та управлінські фактори (Environmental, Social, and Governance, ESG) – це фактори, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на фінансові результати чи платоспроможність суб'єкта господарювання, фізичної особи, сталий розвиток країни, та ті, що пов'язані з екологічними, соціальними та управлінськими питаннями.

Екологічний слід (Ecological Footprint) – міра того, скільки біологічно продуктивних земельних і водних площ країна потребує для виробництва всіх біологічних ресурсів, які вона споживає, для поглинання відходів, які вона генерує, використовуючи передові технології та управління.

Звітність про вплив – звітність емітента "зелених" облігацій про вплив на довкілля проекту (проектів), який (які) повністю або частково фінансується (ються) та/або рефінансується (ються) за рахунок коштів, залучених від розміщення "зелених" облігацій, та яка відповідає рекомендаціям щодо звітності про вплив Стандарту Європейського Союзу по "зелених" облігаціях (EU GBS) і Міжнародної асоціації ринків капіталу (ICMA) й узгоджується із Законом України "Про оцінку впливу на довкілля".

"Зелена" економіка (низьковуглецева економіка) – це економіка з низькими викидами вуглецевих сполук, яка ефективно використовує ресурси і відповідає інтересам усього суспільства.

Інвестиційні орієнтири, пов'язані з ESG (ESG-related investment benchmarks) – орієнтири, що включають конкретні цілі, пов'язані зі сталістю, які допомагають оцінювати та порівнювати ефективність сталого інвестування з плином часу.

Канали трансформації – причинно-наслідкові канали, які пояснюють, як ці драйвери ризику впливають на установи через своїх контрагентів та на активи які були ними інвестовані

Ключові ознаки "зелених" облігацій – елементи моделі "зелених" облігацій, визначені Стандартом Європейського Союзу по зелених облігаціях (EU GBS) та Принципами зелених облігацій Міжнародної асоціації ринків капіталу (GBP).

Низьковуглецева економіка або декарбонізована економіка (Low-carbon economy) – це економіка, заснована на джерелах енергії, які виробляють низькі рівні викидів парникових газів.

Проект екологічного спрямування – вживається у значенні, наведеному в Законі України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки".

Ризики переходу (transition risks) до моделі низьковуглецевої економіки (далі – Ризик переходу) – це ризики будь-якого негативного фінансового впливу на фінансову установу, що випливають із поточних або перспективних наслідків переходу до екологічно стійкої економіки для її контрагентів або інвестованих активів.

Сталий розвиток – тривале економічне процвітання, менш залежне від використання обмежених ресурсів та експлуатації природного середовища, більш соціально інклюзивне та включає екологічний, соціальний, економічний та управлінський аспекти, які тісно взаємопов'язані.

Стандарт Європейського Союзу по "зелених" облігаціях (EU Green Bond Standard, EU GBS) – стандарт моделі "зелених" облігацій, затверджений Європейською комісією для надання ясності щодо дій емітента "зелених" облігацій, необхідних у забезпеченні прозорості та співставності ринку "зелених" облігацій, розвитку сталого фінансування.

Таксономія економічної діяльності – класифікаційна система, яка встановлює перелік екологічно сталих видів економічної діяльності та

є переліком порогових показників (технічних критеріїв скринінгу), за допомогою яких є можливість чітко визначити, яка економічна діяльність відповідає сталому розвитку, екологічним цілям та принципам сталої економічної діяльності. Така таксономія допомагає інвесторам, емітентам та промоутерам проєктів орієнтуватися на перехід до низьковуглецевої, стійкої до ризиків та ресурсоефективної економіки, сприяти системі розкриття пов'язаної з кліматом інформації.

Управління екологічними та соціальними ризиками проєктів, які повністю або частково фінансуються та/або рефінансуються коштами, залученими від розміщення "зелених" облігацій (environmental and

social risk management, ESRM) – система соціального та екологічного управління емітента та/або розробника/оператора проєкту, яка дає змогу на постійній основі виявляти, оцінювати та мінімізувати екологічні й соціальні (ES) ризики, які обумовлені підготовкою та реалізацією проєкту, що повністю або частково фінансується та/або рефінансується коштами, залученими від розміщення "зелених" облігацій.

Фізичні ризики (physical risks) – це ризики будь-якого негативного фінансового впливу на фінансову установу, що випливають із поточного чи перспективного впливу факторів фізичного впливу навколишнього середовища на контрагентів або на активи які були ними інвестовані.

2. Бачення майбутнього розвитку сталого фінансування в Україні

2.1. Місія, цілі та завдання Політики

Місія Політики – сформуванати цілісне бачення ключових засад розвитку сталого фінансування в Україні та необхідних для їх реалізації дій Національного банку України з урахуванням забезпечення послідовності та адаптації до змін як банківської системи, так і діяльності небанківських фінансових установ, що сприятимуть фінансовій стабільності.

Цілі Політики:

- 1) сприяння сталому економічному розвитку України;
- 2) популяризація екологічної свідомості й соціальної відповідальності у фінансовому секторі України;
- 3) сприяння дотриманню в діяльності фінансових установ, що регулюються Національним банком України, екологічних цілей, принципів сталої економічної діяльності та принципу енергоефективності як першочергового, визначених згідно із Європейським Зеленим Пактом;
- 4) сприяння розвитку в Україні економіки замкненого циклу як вирішального фактору у досягненні кліматично нейтральної, ресурсоефективної та конкурентоспроможної економіки в Україні.

Всі цілі Політики взаємопов'язані та доповнюють одна одну.

Завдання Політики:

- 1) вдосконалити корпоративне управління банків та небанківських фінансових установ з урахуванням ESG факторів.
- 2) запровадити вимоги з управління екологічними та соціальними ризиками у фінансових установах, діяльність яких регулюється Національним банком України;
- 3) запровадити стандарти з розкриття фінансовими установами інформації про ESG.
- 4) проведення заходів з підвищення рівня фінансової грамотності населення у питаннях розвитку в Україні сталого фінансування.
- 5) урахування кліматичних змін при забезпеченні фінансової стабільності.

Політика є невід'ємною від глобального, європейського та національного тренду до сталого розвитку. Враховуючи непередбачуваність кліматичних викликів, а також інших можливих загроз для країни, європейського континенту та світу в цілому, Політика може бути уточнена/доповнена, щоб гарантувати її відповідність загальноекономічному контексту та забезпечувати розвиток сталого фінансування в Україні.

3. Поточний стан

3.1 Глобальний розвиток та позиція України щодо сталого фінансування

3.1.1 Глобальна концепція розвитку сталого фінансування

На початку 2020-х років перед людством стоять серйозні кліматичні та екологічні виклики, зумовлені зміною клімату та деградацією навколишнього середовища. Зміна клімату є проблемою глобального рівня, яку людство намагається вирішити шляхом зменшення викидів вуглекислого газу (CO₂) та інших парникових газів насамперед в енергетичній галузі, скорочуючи споживання викопного палива (вугілля, нафти, газу) чи замінюючи його відновлюваними/альтернативними джерелами енергії. Забруднення навколишнього середовища належить до локальних і нерідко транскордонних проблем, від яких страждає населення, фауна та флора, які перебувають неподалік, і які спричинені загазованістю від автомобілів, викидами металургійних заводів, забрудненням води, утворенням відходів тощо.

Відповідальною за зміну клімату та забруднення навколишнього середовища значною мірою є господарська діяльність людей. Починаючи з XIX століття, підвищення середніх світових температур та насичення атмосфери такими парниковими газами, як CO₂ і метан (CH₄), спричинене саме спалюванням викопного палива та вирубкою лісів¹. Показник екологічного сліду (Ecological Footprint), у якому порівнюються спожиті

домогосподарствами, корпораціями та урядовими структурами ресурси з можливостями біологічної регенерації Землі, зріс вже до 1,7².

За оцінками міжнародної Мережі екологізації (озеленення) фінансової системи (The Network for Greening the Financial System, NGFS), учасниками якої є майже 100 центральних банків, у тому числі Національний банк України, і наглядових установ, світ нині перебуває на критичному етапі, коли необхідно обрати один із двох шляхів розвитку господарської діяльності:

- успішний перехід до чистих (із нульовим рівнем парникових газів) викидів до 2050 року або
- прямування до посилення парникового ефекту та глобального потепління на 3°C та більше до 2100 року з усіма негативними наслідками³.

На Генеральній Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (ООН) у вересні 2021 році наголошувалося, що минуле десятиліття було найгарячішим за всю історію, концентрація парникових газів продовжує зростати, тому людство повинно терміново змінити курс, на це залишається менше десяти років⁴.

¹ Climate Change 2021. The Physical Science Basis. – IPCC. WMO. UNEP. 7 August 2021: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/#FullReport>

² Global Footprint Network: <https://www.footprintnetwork.org/>

³ NGFS Climate Scenarios for central banks and supervisors. June 2021: <https://www.ngfs.net/en/liste-chronologique/ngfs-publications>

⁴ 75th UN General Assembly spotlights Climate Action: <https://public.wmo.int/en/media/news/75th-un-general-assembly-spotlights-climate-action>

Кліматичні та екологічні виклики стають причиною структурних змін в економіці/фінансах. Нині саме кліматичні та екологічні виклики визнані Європейським центральним банком (European Central Bank, ECB) двома основними факторами ризику⁵. За оцінками Банку міжнародних розрахунків (Bank for International Settlements, BIS), вони є одним із джерел системних фінансових ризиків і можуть стати причиною наступної глобальної фінансової кризи⁶.

Для протистояння кліматичним викликам і досягнення сталого майбутнього країни керуються глобальними угодами: Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату (1992)⁷ та паризькими домовленостями. У 2015 році в Парижі представники 195 країн (Україна серед їх числа) схвалили Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року⁸ та Паризьку угоду про зміну клімату⁹, де зазначено, що одним із трьох шляхів протистояння кліматичним загрозам у контексті сталого розвитку є забезпечення узгодженості фінансових потоків із напрямом низьковуглецевого та опірною до зміни клімату розвитку. Було також встановлено, що починаючи з 1 січня 2021 року кожна країна обирає свої цілі зі скорочення/обмеження викидів парникових газів (національно визначені внески, Nationally Determined Contributions, NDCs)¹⁰. До основної мети Паризької угоди належать: "(a) утримання зростання середньої світової температури на рівні значно нижче +2 °C від доіндустріальних рівнів та спрямовування зусиль на обмеження

зростання температури до +1,5 °C від доіндустріальних рівнів, оскільки це значно зменшить ризики зміни клімату та впливи на них; (b) збільшення здатності адаптуватися до негативних впливів зміни клімату, підтримка протидій змінам клімату, розвиток з низькими викидами парникових газів у спосіб, що не загрожує виробництву харчів; (c) гармонізація фінансових потоків зі шляхом розвитку, з протидіями змінам клімату та з низькими викидами парникових газів".

На європейському континенті Європейським Зеленим Курсом (грудень 2019)¹¹ проголошено таку мету: до 2050 року зробити Європу першим кліматично-нейтральним континентом, орієнтуючись на економіку замкненого циклу як вирішальний фактор у досягненні кліматично-нейтральної, ресурсоефективної та конкурентоспроможної економіки. Економіка замкненого циклу визначена як економічна система, в якій цінність продуктів, матеріалів та інших економічних ресурсів зберігається якомога довше, підвищуючи їх ефективне використання у виробництві та споживанні, тим самим зменшуючи вплив їх використання на довкілля, мінімізуючи відходи та викиди небезпечних речовин на всіх етапах їх життєвого циклу, у тому числі шляхом застосування ієрархії відходів¹². На виконання Зеленого Курсу Європейська Комісія схвалила низку документів стратегічного характеру, серед яких: План "зеленого" інвестування (січень 2020)¹³, яким, зокрема, оголошено

⁵ Guide on climate-related and environmental risks. European Central Bank (November 2020): <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ssm.pr201127~5642b6e68d.en.html>

⁶ The green swan. Central banking and financial stability in the age of climate change. Bank for International Settlements 2020: <https://www.bis.org/publ/othp31.pdf>

⁷ Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992): https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

⁸ Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the UN General Assembly (2015): <https://sdgs.un.org/2030agenda>

⁹ Paris Agreement on Climate Change. – UN (2015): <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

¹⁰ До 31 грудня 2020 року зобов'язання зі скорочення або обмеження викидів парникових газів установлювалися в межах [Киотського протоколу](#) та стосувалися лише обмеженого кола країн.

¹¹ A European Green Deal (11 December 2019) : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1588580774040&uri=CELEX:52019DC0640>

¹² Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020R0852>

¹³ The European Green Deal Investment Plan (14 January 2020): https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_48

Стандарт "зелених" облігацій¹⁴, Новий план дій з економіки замкненого циклу (березень 2020)¹⁵ та Стратегію фінансування переходу до сталої економіки (липень 2021)¹⁶.

На віртуальному саміті з питань клімату, організованому за ініціативою президента США у квітні 2021 року¹⁷, який зібрав представників 17 країн – найбільших генераторів викидів парникових газів, а також десятки інших країн, було оголошено про амбітні нові кліматичні цілі країн зі скорочення викидів парникових газів.

Для досягнення цілей переходу до низьковуглецевої та ресурсоефективної економіки, забезпечення її сталості необхідна чітка державна політика сталого фінансування, яка передбачає не лише глибоке розуміння змісту екологічних та соціальних ризиків, але й наявність ефективної системи управління такими ризиками. Фінансуючи відповідні програми та проекти, банки та інші фінансові установи відіграють ключову роль у декарбонізації економіки та розвитку її ресурсоефективності. За оцінками BIS¹⁸, нині в умовах зростання попиту на стале фінансування центральні банки та інші регулятори нарощують свої знання стосовно кліматичних ризиків, які можуть впливати як на окремі фінансові установи, так і фінансову систему в цілому. Наприкінці 2019 року під час чергового річного засідання Міжнародного валютного фонду та Світового банку представниками Європейського Союзу та ряду інших країн було створено Міжнародну платформу з питань сталого фінансування (International Platform on

Sustainable Finance, IPSF)¹⁹, завдання якої – обмін і поширення інформації з найкращої практики екологічно стійкого фінансування; вивчення різних ініціатив та визначення бар'єрів і можливостей, що сприятимуть розвитку екологічно сталого фінансування на міжнародному рівні; посилення міжнародної координації сталого фінансування з урахуванням національних і регіональних особливостей.

Кліматичні виклики глобальні по суті, але пов'язані з місцевою екологією. У сталому розвитку кожної конкретної країни/регіону екологічні фактори розглядаються як ширші, тобто такі, що включають і кліматичні фактори. Екологічні фактори впливають на соціум та значною мірою визначаються характером управління господарською діяльністю, тому соціальний та управлінський фактори є обов'язковими компонентами сталого розвитку. У матеріалах Європейської Комісії наголошено, що специфіка сталого фінансування полягає в обов'язковому врахуванні екологічних, соціальних та управлінських факторів під час прийняття фінансових рішень²⁰. Такий підхід забезпечує більшу довгостроковість інвестицій та стабільність як окремих проектів і програм, так і всієї економіки.

У контексті розвитку сталого фінансування Регламентом Європейського Союзу 2020/852 щодо створення засад для сприяння сталому інвестуванню²¹ закріплено шість екологічних цілей та чотири принципи сталої економічної діяльності.

¹⁴ European green bond standard: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/european-green-bond-standard_en

¹⁵ European Commission: A new Circular Economy Action Plan (11 March 2020): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN>

¹⁶ European Commission. Strategy for Financing the Transition to a Sustainable Economy (6 July 2021): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0390>

¹⁷ Leaders Summit on Climate Summary of Proceedings (April 2021): <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/04/23/leaders-summit-on-climate-summary-of-proceedings/>

¹⁸ BIS Annual Report 2020/2021: <https://www.bis.org/about/areport/areport2021.pdf>

¹⁹ International Platform on Sustainable Finance: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/international-platform-sustainable-finance_en#documents

²⁰ European Commission. Overview of sustainable finance: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en

²¹ Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020R0852>

Екологічні цілі, на які країни повинні орієнтуватися, щоб досягти сталого інвестування, є такими:

- 1) пом'якшення наслідків зміни клімату;
- 2) адаптація до кліматичних змін;
- 3) стале використання та охорона водних і морських ресурсів;
- 4) перехід до циркулярної (замкненого циклу) економіки;
- 5) запобігання забрудненню та контроль за ним;
- 6) захист і відновлення біорізноманіття та екосистем.

Принципи сталої економічної діяльності полягають у тому, що сталою може вважатися лише та діяльність, яка:

- 1) має значний внесок у досягнення однієї або кількох із шести екологічних цілей.

Визначення значного внеску залежить від конкретної екологічної цілі. Наприклад, відповідно до Паризької угоди для пом'якшення наслідків зміни клімату – це стабілізація концентрації парникових газів, під час діяльності з відновлюваної енергетики, енергоефективності, екологічного транспорту тощо. Конкретні визначення значного внеску встановлюються технічними критеріями;

- 2) не завдає значної шкоди жодній іншій екологічній цілі.

Значний внесок у досягнення екологічної цілі має досягатися не ціною значної шкоди іншій цілі. Конкретні визначення значної шкоди встановлюються технічними критеріями;

- 3) здійснюється з дотриманням мінімальних соціальних гарантій²².

Принцип стосується того "як" ведеться господарська діяльність, а не "чим".

Він вимагає дотримання рекомендацій Організації економічного співробітництва і розвитку щодо транснаціональних корпорацій²³, Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини²⁴, відповідних документів Міжнародної організації праці²⁵ та Міжнародної хартії прав людини²⁶;

- 4) дотримується технічних критеріїв.

Особливості фінансової політики XXI століття значною мірою обумовлені кліматичними та екологічними викликами, що відобразилося в таких поняттях, як "зелене" фінансування (екологічне фінансування), стале фінансування, кліматичне фінансування та низьковуглецеве фінансування. Кожне з них використовується, коли йдеться про прийняття рішень щодо фінансування та генерування грошових потоків з точки зору здавалося б різних, але таких, що перетинаються/"накладаються" один на один, факторів людської діяльності (рис. 1).

- Екологічні фактори стосуються питань пом'якшення та адаптації до змін клімату, а також якості та функціонування природного середовища і природних систем у більш широкому плані. Наприклад, втрата біорізноманіття, викиди парникових газів, відновлювані джерела енергії, енергоефективність, виснаження/забруднення природних ресурсів, поведінка з відходами, руйнування озонового шару, зміни у використанні земель, підкислення океану та зміни циклів азоту та фосфору.
- Соціальні фактори стосуються прав, добробуту та інтересів людей, включаючи питання нерівності, інклюзивності, трудових відносин,

²² Цей принцип вимагає дотримання (під час "зеленої"/екологічного спрямування діяльності) Рекомендацій ОЕСР щодо ТНК (OECD Guidelines for Multinational Enterprises: <https://www.oecd.org/corporate/mne/>), Керівних принципів ООН щодо бізнесу та прав людини (UN Guiding Principles on Business and Human Rights: <https://www.business-humanrights.org/en/big-issues/un-guiding-principles-on-business-human-rights/>), відповідних документів Міжнародної організації праці (International Labour Organization: <https://www.ilo.org/global/standards/lang--en/index.htm>) та Міжнародної хартії прав людини (International Bill of Human Rights: <https://www.escr-net.org/resources/international-bill-human-rights>).

²³ OECD Guidelines for Multinational Enterprises: <https://www.oecd.org/corporate/mne/>

²⁴ UN Guiding Principles on Business and Human Rights: <https://www.business-humanrights.org/en/big-issues/un-guiding-principles-on-business-human-rights/>

²⁵ International Labour Organization: <https://www.ilo.org/global/standards/lang--en/index.htm>

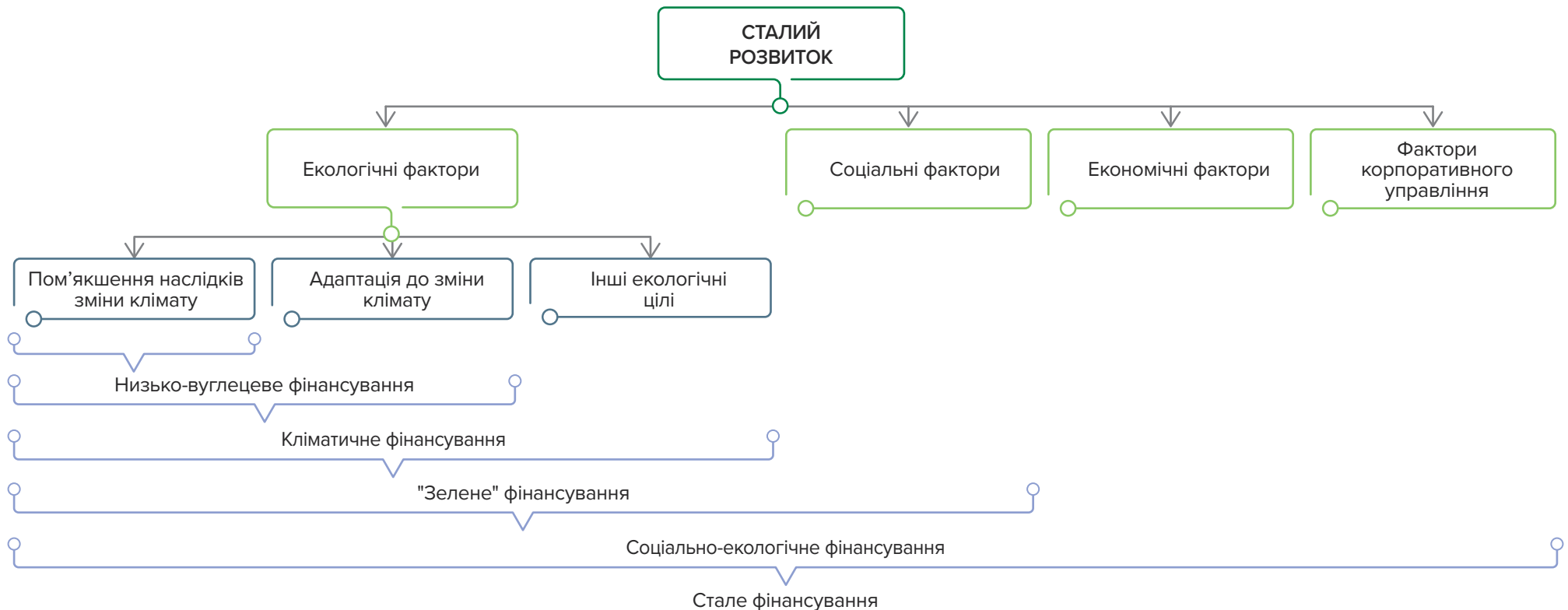
²⁶ International Bill of Human Rights: <https://www.escr-net.org/resources/international-bill-human-rights>

стандартів праці, охорони здоров'я та безпеки, стосунків із місцевими громадами, діяльності в зонах конфліктів, здоров'я та доступу до ліків, захисту споживачів, звичайної зброї, інвестицій у людський капітал та спільноти.

- Економічні фактори стосуються впливу об'єктів фінансування на економічні умови на місцевому, національному та глобальному рівнях. Окремі сфери економічної діяльності включають як прямі фінансові результати та ризики, так і непрямі наслідки (зайнятість, ланцюжки поставок та забезпечення інфраструктурою).

- Фактори корпоративного управління (врядування) стосуються управління компаніями, що прагнуть залучити фінансування, та включають такі питання, як: структура управління, склад наглядової ради, її розмір, навички та незалежність; оплата праці топменеджерів; права акціонерів; взаємодія із зацікавленими сторонами; розкриття інформації; ділова етика; запобігання і протидія хабарництву та корупції; внутрішній контроль та управління ризиками; а також загалом відносини між наглядовою радою компанії, її виконавчим органом, акціонерами та іншими зацікавленими сторонами.

Рисунок 1. Компоненти сталого розвитку та сталих фінансів, їх взаємозв'язок²⁷

²⁷ Design of Sustainable Financial System. Definitions and Concepts: Background Note. – UNEP (September 2016); http://unepinquiry.org/wp-content/uploads/2016/09/1_Definitions_and_Concepts.pdf

Відносини з працівниками та винагорода керівників відіграють важливу роль у забезпеченні включення соціальних та екологічних міркувань у процес прийняття рішень. Неодмінними ознаками сучасного належного корпоративного управління в банку є провідна роль наглядової ради, що приділяє належну увагу питанням екологічного і соціального характеру, інтеграції ESG-факторів у стратегію банку. Наглядова рада банку несе відповідальність за упровадження стратегії банку, що має бути спрямована на сталий розвиток. Політика банку має включати оцінку впливу ESG-факторів на довгострокову стійкість банку, а також визначати потреби щодо мінімізації негативного впливу цих факторів на діяльність банку та забезпечення підтримки належних знань керівників банку з екологічних, соціальних і управлінських питань.

Поняття сталого розвитку є ключовим у політиці розвитку сталого фінансування та означає тривале економічне процвітання, яке менш залежне від використання обмежених ресурсів та експлуатації природного середовища, більш соціально інклюзивне. Поняття сталого розвитку включає екологічний, соціальний, економічний та управлінський фактори, які тісно взаємопов'язані.

Стале фінансування має кілька рівнів:

- у широкому розумінні – включає екологічний, соціальний, економічний та управлінський фактори;
- у вузькому сенсі – охоплює лише "зелені" фінанси, тобто ті, що стосуються тільки екологічного фактора;
- у ще вузькому сенсі – зосереджене на питаннях, орієнтованих лише на пом'якшення зміни клімату та/або адаптацію до наслідків зміни клімату.

Кліматичне фінансування пов'язане насамперед із Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату²⁸, яка визначає його як місцеве, національне

або транснаціональне фінансування, що може бути з державних, приватних та альтернативних джерел фінансування. Роль кліматичного фінансування є вирішальною у процесі зменшення викидів парникових газів та адаптації країн до несприятливих наслідків змін клімату.

"Зелене" (екологічне) фінансування охоплює ширший спектр, ніж фінансування клімату, оскільки стосується й інших екологічних цілей та ризиків. Як правило, "зелене" фінансування асоціюють з більшою орієнтацією на екологізацію широких потоків приватних інвестицій, а не залучених державою коштів. "Зелене" фінансування тотожне екологічному та відоме як фінансування задля досягнення економічного зростання під час зменшення забруднення та викидів парникових газів, мінімізації відходів та покращення ефективності використання природних ресурсів²⁹.

Сталим є фінансуванням, що супроводжується належним управлінням кліматичними, екологічними та соціальними ризиками.

Управління кліматичними, екологічними і соціальними ризиками – це система, яка дає змогу на постійні основі виявляти, вимірювати, моніторити, контролювати, звітувати та пом'якшувати екологічні та соціальні ризики, спричинені підготовкою й реалізацією проекту, що фінансується, та діяльністю суб'єкта фінансування. Така система управління ризиками є обов'язковим компонентом політики сталого розвитку, важлива для фінансових інституцій, їх клієнтів (підприємств-позичальників), а також для інвесторів.

Кліматичні виклики є джерелом двох груп кліматичних ризиків:

- 1) ризиків переходу (transition risks) до моделі низьковуглецевої економіки;

²⁸ Рамкова конвенція ООН про зміну клімату (1992): https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

²⁹ OECD. Green Finance and Investment: https://www.oecd-ilibrary.org/environment/green-finance-and-investment_24090344

2) фізичних ризиків (physical risks).

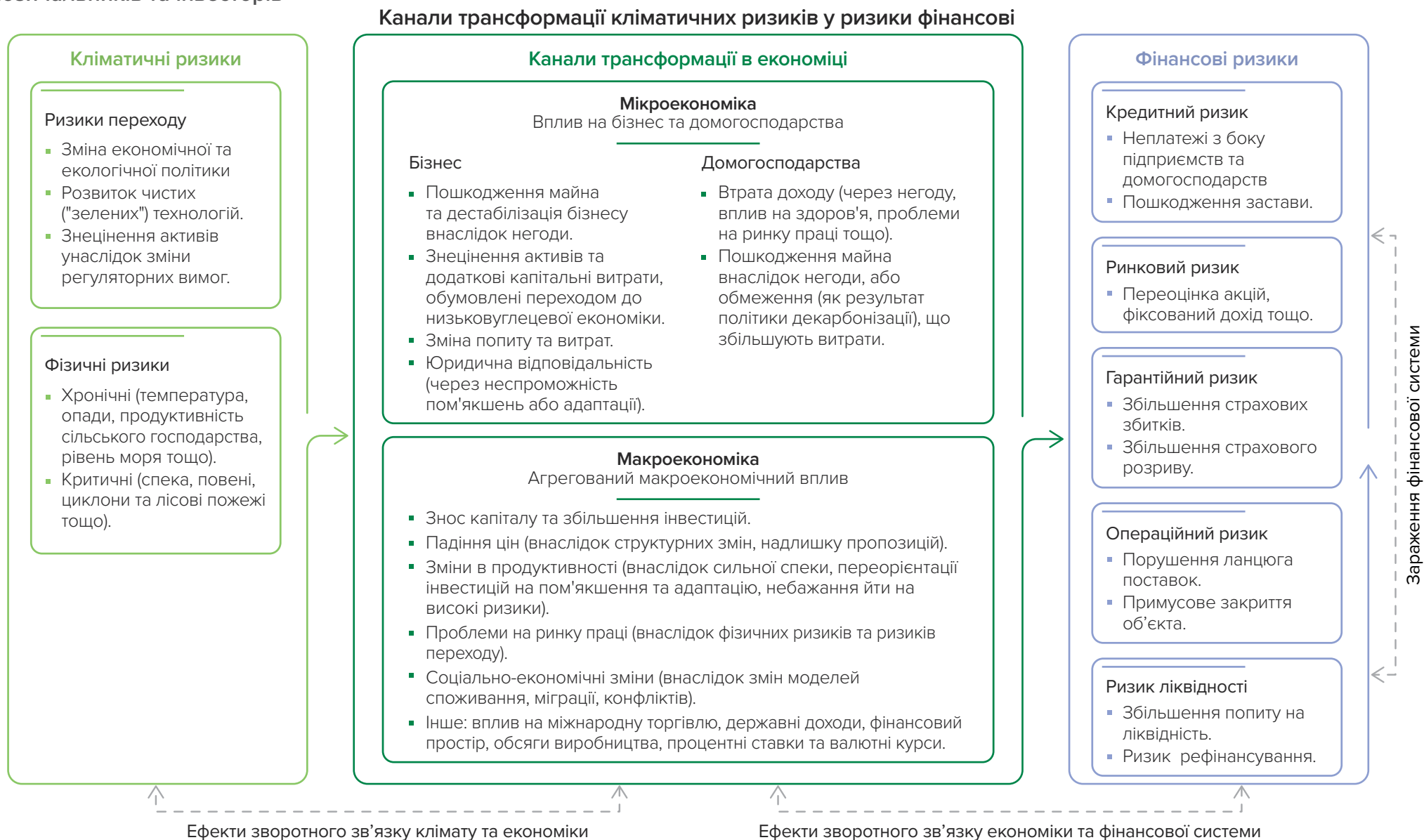
За оцінками NGFS, обидві групи ризиків можуть впливати на економіку/ фінанси мікро- та макрорівнів через ряд каналів трансформації, призводити до значних фінансових втрат (рис. 2).

- Ризики переходу є можливими фінансовими втратами внаслідок швидкого переходу до моделі низьковуглецевої економіки, стрімких трансформацій, зумовлених змінами економічної та екологічної політики, уподобань споживачів, соціальних норм, іміджу, ринкових переваг, розробкою чистих ("зелених") технологій. Прикладами

кліматичних Ризиків переходу є випадки, коли розвідані запаси викопного палива не будуть видобуті та перетворені в активи, або коли терміновий розпродаж активів призводить до різкого падіння їх вартості. Занадто швидкий рух до низьковуглецевої економіки посилює Ризики переходу, може істотно зашкодити фінансовій стабільності.

Ризики переходу впливають на прибутковість бізнесу та добробут домогосподарств, породжують фінансові ризики кредиторів та інвесторів. На макроекономіку вони впливають через інвестиції, продуктивність, ціни, особливо, коли перехід призводить до заволодіння активами.

Рисунок 2. Важливість систем управління кліматичними, екологічними та соціальними ризиками для банків, їх клієнтів – підприємств-позичальників та інвесторів³⁰

³⁰ За даними <https://firstforsustainability.org>

Кліматичні ризики та канали їх впливу на економіку/фінанси³¹

- Фізичні ризики – можливі економічні та фінансові втрати, пов’язані з наслідками змін кліматичного циклу (підвищення середніх температур, зміна рівня води у світовому океані) та екстремальними погодними явищами, зумовленими зміною клімату (сильніші та частіші шторми, повені, посухи тощо).

Фізичні ризики впливають на економіку/фінанси двояко, зокрема можуть виникнути:

- критичні наслідки в результаті екстремальних погодних явищ – можливі дестабілізація бізнесу та пошкодження майна. Наприклад, з посиленням потепління можливі стійкі довготривалі негативні наслідки для економіки, зростання ризиків для страховиків у зв’язку зі зменшенням у деяких регіонах страхового покриття та вартості активів;
- хронічні наслідки в результаті зростання температури, рівня моря та опадів – особливо можуть вплинути на працю, капітал, землю та природний капітал у конкретних регіонах. Такі зміни потребують відповідної адаптації та значних інвестицій від компаній, домогосподарств та урядів.

Незважаючи на серйозність кліматичних викликів, у людства ще існує реальна перспектива забезпечити сталий розвиток економіки/фінансів, перетворивши проблеми клімату та довкілля на певні можливості.

На сьогодні поки немає єдиної загальновизнаної моделі управління кліматичними ризиками (Ризиками переходу і фізичними ризиками) та оцінки їх впливу на економіку. Експерти NGFS вважають, що такі оцінки мають базуватися на публічно доступних даних, які генеруються відібраним набором моделей та відповідним чином узгоджуються (рис. 3).

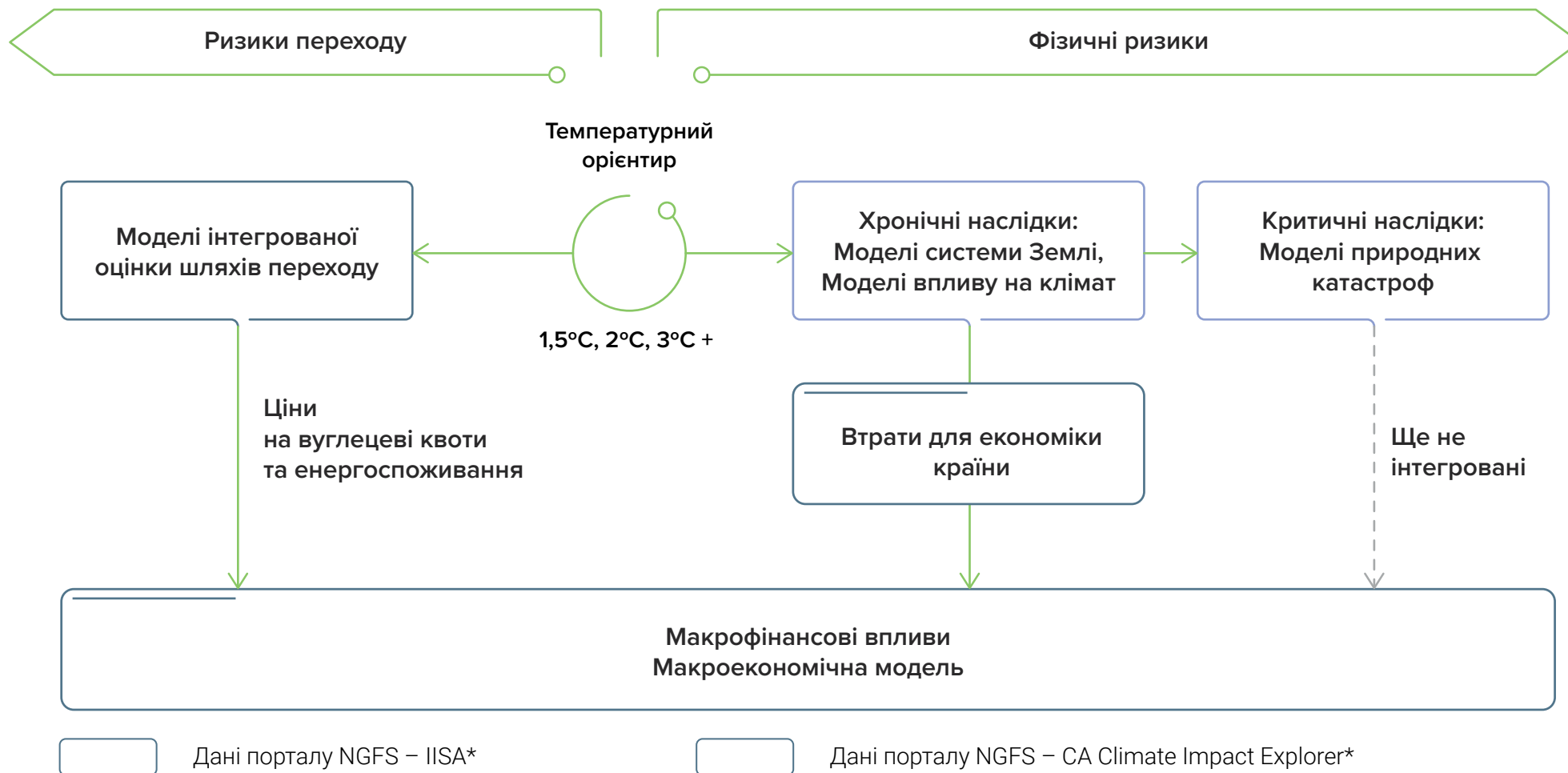
Екологічні та соціальні ризики асоціюють із такими явищами та процесами, як:

- викиди в атмосферу та якість повітря;
- використання енергії;
- стічні води та якість води;
- використання небезпечних матеріалів;
- утворення відходів і накопичення сміття;
- забруднення землі;
- заподіяння шкоди біорізноманіттю та природним ресурсам;
- умови праці;
- професійна гігієна та охорона праці;
- здоров’я, безпека та добробут місцевих громад;
- відведення земель і переселення;
- культурна спадщина.

³¹ NGFS Climate Scenarios for central banks and supervisors (June 2021): <https://www.ngfs.net/en/liste-chronologique/ngfs-publications>

Рисунок 3. Підходи NGFS до відбору моделей з оцінки кліматичних ризиків (Ризиків переходу і фізичних ризиків) та їх впливу на економіку/фінанси³²

* <https://www.ngfs.net/ngfs-scenarios-portal/data-resources/>

³² NGFS Climate Scenarios for central banks and supervisors (June 2021): https://www.ngfs.net/sites/default/files/media/2021/08/27/ngfs_climate_scenarios_phase2_june2021.pdf

На сучасному етапі глобально визнаним еталоном управління екологічними та соціальними ризиками є підходи Міжнародної фінансової корпорації (International Finance Corporation, IFC)³³, які включають: Стандарти діяльності³⁴, що визначають порядок управління екологічними та соціальними ризиками корпорацій, та Методику корпоративного управління³⁵, що визначає підхід до оцінки та вдосконалення корпоративного управління.

Для досягнення кліматичних та екологічних цілей необхідні великі обсяги інвестицій. Масштаби цього інвестиційного виклику значно перевищують можливості державного сектору. Тому Стратегією Європейського Союзу з фінансування переходу до сталої економіки³⁶ визначено, що мета державної фінансової політики полягає у спрямуванні приватних фінансових потоків на діяльність, яка забезпечує сталий розвиток. Для цього передбачається сприяти розвитку фінансового сектору у таких трьох площинах:

- переорієнтація інвестицій на стійкіші технології та бізнес;
- фінансування стійкого зростання в довгостроковій перспективі;
- створення низьковуглецевої, стійкої до викликів клімату та економіки замкнутого циклу.

Окрім системи корпоративного управління із включеними в неї екологічними, соціальними та управлінськими факторами, а також систем управління екологічними та соціальними ризиками, Стратегією з

фінансування переходу до сталої економіки визначено ще три ключові засади розвитку сталого фінансування:

- 1) оцінка та відбір проєктів для фінансування з урахуванням:
  - хоча б однієї з шести екологічних цілей та всіх чотирьох принципів сталої економічної діяльності, визначених Регламентом Європейського Союзу щодо створення засад для сприяння стійким інвестиціям³⁷;
  - підходу, передбаченого Інвестиційним Планом дій Європейського Союзу зі сталого розвитку, згідно з яким першочерговим є енергоефективність та її забезпечення, де це доречно, на всіх етапах енергетичного ланцюга (від виробництва до кінцевого споживання), допомагаючи уникнути марної витрати ресурсів, пов'язаних із виробництвом, передачею, розподілом та використанням непотрібної енергії³⁸;
- 2) розкриття інформації нефінансовими та фінансовими компаніями про те, наскільки сталою є їх діяльність;
- 3) набір інструментів із розроблення та прийняття рішень зі сталого фінансування, запобігаючи водночас грінвошінгу.

Відбір проєктів у контексті розвитку сталого фінансування базується на відповідній класифікації (таксономії) економічної діяльності. Станом на 2021 рік у світі поки не існує єдиної таксономії економічної діяльності, а

³³ IFC Sustainability Framework: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/sustainability+framework

³⁴ IFC Performance Standards: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/performance-standards

³⁵ IFC Corporate Governance Methodology: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/ifc+cg/investment+services/corporate+governance+methodology

³⁶ European Commission. Strategy for Financing the Transition to a Sustainable Economy (July 2021): <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0390>

³⁷ Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020R0852>

³⁸ Sustainable Europe Investment Plan. European Green Deal Investment Plan (January 2020): https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_48

економічні суб'єкти користуються як офіційно визнаними, так і ринковими таксономіями³⁹. Світовим банком (World Bank, WB) розроблено путівник із розроблення національної таксономії⁴⁰. Європейським Зеленим Курсом проголошено мету створити надійну науково обґрунтовану таксономію економічної діяльності, яка, встановлюючи перелік екологічно сталих видів економічної діяльності та надаючи перелік порогових показників (технічних критеріїв скринінгу), дає можливість чітко визначити економічну діяльність, що відповідає сталому розвитку, екологічним цілям та принципам сталої економічної діяльності. Така таксономія сприятиме переходу до низьковуглецевої, стійкої до ризиків і ресурсоефективної економіки та допоможе в розкритті пов'язаної з кліматом інформації. Технічні критерії для скринінгу економічної діяльності стосовно перших двох із шести екологічних цілей (тобто економічної діяльності, яка може мати значний внесок у пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію до зміни клімату) Європейська Комісія схвалила у квітні 2021 року⁴¹.

Розкриття інформації про те, наскільки сталою є діяльність компанії, про її вплив на навколишнє середовище та суспільство, про ділові та фінансові ризики, що виникають у зв'язку із впливом діяльності на довкілля, є обов'язковим для великого бізнесу, відповідно для малих та середніх підприємств звітування про це є добровільним. Розкриття такої інформації допомагає інвесторам та громадськості зрозуміти напрям діяльності фінансових та нефінансових компаній в частині сталого розвитку, простежити зв'язок показників ефективності цих компаній із їх екологічно стійкою економічною діяльністю. Відповідно до Регламенту

Європейського Парламенту та Ради 2019/2088 щодо розкриття інформації зі сталого розвитку в секторі фінансових послуг⁴², звітування і розкриття інформації за такими показниками є ключовими і перебувають в основі Стратегії сталого фінансування Європейського Союзу.

Ініціатива Європейського Союзу щодо розкриття інформації компаніями про те, наскільки сталою є їх діяльність, стає глобальною. На 75-й Генеральній Асамблеї ООН⁴³ було наголошено про обов'язковість для фінансових на нефінансових компаній розкривати інформацію про вплив їх рішень на клімат, а також про те, що фінансовий сектор має бути лідером цього процесу.

Окрім обов'язкового розкриття інформації про те, наскільки сталою є діяльність компаній, політика сталого фінансування передбачає також звітування про вплив на довкілля проєктів, що фінансуються за рахунок коштів, виручених від випуску "зелених" облігацій. Таку звітність повинні оприлюднювати емітенти "зелених" облігацій. Рекомендації Міжнародної асоціації ринків капіталу (International Capital Market Association, ICMA) (далі – Рекомендації) з підготовки звітності про вплив⁴⁴ стали однією з основ Європейського стандарту "зелених" облігацій⁴⁵. Положення цих Рекомендацій щодо показників, за якими можна оцінювати вплив на довкілля різних видів діяльності, релевантні й для проєктів, що фінансуються за рахунок інших, ніж виручені в результаті випуску "зелених" облігацій, коштів. Звітність про вплив має оприлюднюватися щонайменше один раз на рік у формі окремого звіту або у складі загального річного звіту.

³⁹ Overview and recommendations for sustainable finance taxonomies. ICMA (2021): <https://www.icmagroup.org/News/news-in-brief/icma-publishes-overview-of-taxonomies-for-sustainable-finance-and-recommends-success-criteria/>

⁴⁰ Developing a National Green Taxonomy. World Bank Guide (July 2020): <https://documents1.worldbank.org/curated/en/953011593410423487/pdf/Developing-a-National-Green-Taxonomy-A-World-Bank-Guide.pdf>

⁴¹ EU Taxonomy, Corporate Sustainability Reporting, Sustainability Preferences and Fiduciary Duties (21 April 2021): https://ec.europa.eu/info/publications/210421-sustainable-finance-communication_en#taxonomy

⁴² Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2019 on sustainability related disclosures in the financial services sector: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2019/2088/oj>

⁴³ United Nations (September 2021): <https://news.un.org/en/story/2020/09/1073422#The%20entire%20financial%20sector%20needs%20to%20adapt>

⁴⁴ Handbook. Harmonised Framework for Impact Reporting. ICMA (June 2021): <https://www.icmagroup.org/sustainable-finance/impact-reporting/>

⁴⁵ European green bond standard: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/european-green-bond-standard_en

До набору інструментів сталого фінансування належать бенчмарки (контрольні показники, орієнтири), стандарти та маркування. Екосистема для їх існування формується шляхом обов'язкового розкриття фінансовими та нефінансовими компаніями інформації, згенерованої на основі таксономії. Такий набір інструментів необхідний учасникам фінансового ринку, щоб допомогти узгодити їх інвестиційні спрямування з глобальними/регіональними кліматичними та екологічними цілями, забезпечуючи водночас більшу прозорість.

Розвиток бенчмарків базується на Регламенті ЄС 2016/1011 щодо кліматичних бенчмарків⁴⁶. Бенчмаркінг допомагає у відборі базових активів, критеріїв і методів їх зважування, у визначенні траєкторії декарбонізації активів та в оцінці її відповідності кліматичним та екологічним глобальним/регіональним цілям.

3.1.2 Вектор руху України до сталого розвитку

Україна є учасницею ключових міжнародних угод, спрямованих на вирішення проблем, обумовлених екологічними/кліматичними викликами. Відповідно до Паризьких домовленостей 2015 року⁴⁷, наша держава взяла на себе зобов'язання забезпечити до 2030 року обсяги викиду парникових газів, що продукуються усіма секторами економіки, на рівні не вище 35 % від рівня 1990 року.

Для забезпечення збалансованості економічного, соціального та

екологічного вимірів сталого розвитку Україна приєдналася до глобального процесу, обравши 17 Цілей сталого розвитку ООН на період до 2030 року⁴⁸ своїми орієнтирами для розроблення прогнозних і програмних документів та законодавчих актів. У 2017 році в Україні було розроблено національну систему Цілей сталого розвитку (86 завдань національного розвитку та 172 показники для їх моніторингу), яка адаптувала проголошені ООН цілі з урахуванням специфіки розвитку країни⁴⁹. У вересні 2019 року Указом Президента України⁵⁰ запроваджено обов'язковий моніторинг реалізації національних Цілей сталого розвитку та щорічне оприлюднення результатів.

Україна на високому політичному рівні підтримала Європейський Зелений Курс, метою якого є досягнення кліматичної нейтральності європейського континенту до 2050 року, і заявила, що є невід'ємною частиною реалізації цілей цього курсу, а також про те, що його концепція повністю відповідає зусиллям із "озеленення" економіки країни⁵¹.

У березні 2021 року Кабінет Міністрів України затвердив Національну економічну стратегію на період до 2030 року⁵², згідно з якою країна планує досягти кліматичної нейтральності не пізніше 2060 року. Для переходу України до кліматично-нейтральної економіки необхідно до 2030 року залучити близько 102 млрд євро капітальних інвестицій, тобто близько 10 млрд євро щороку (табл. 1).

⁴⁶ Regulation (EU) 2016/1011 as regards EU Climate Transition Benchmarks, EU Paris-aligned Benchmarks and sustainability-related disclosures for benchmarks: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019R2089>

⁴⁷ Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. – Resolution adopted by the UN General Assembly on 25.09.2015: <https://sdgs.un.org/2030agenda> Paris Agreement on Climate Change. – UN. 2015: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

⁴⁸ UNDP. Ukraine: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/sustainable-development-goals.html>

⁴⁹ Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. 2017: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina>

⁵⁰ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30 вересня 2019 року: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

⁵¹ Європейський Зелений Курс: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/galuzeve-spivrobotnictvo/klimat-yevropejska-zelena-ugoda>

⁵² Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 року № 179: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#n25>

За оцінками експертів⁵³, для досягнення кліматичної нейтральності в економіці України мають відбутися зміни за такими напрямками:

- збільшення обсягів енергогенерації з відновлюваних джерел енергії;
- запровадження новітніх технологій (зокрема водневих), уловлювання та захоронення вуглецю тощо;
- значне підвищення рівня енергоефективності житлових та промислових будівель;

- скорочення використання транспорту з ДВЗ та підвищення користування електротранспортом;
- покращення практик поводження з відходами та використання води;
- збільшення обсягів вирощування органічних культур та скорочення викидів метану в сільському господарстві;
- підвищення рівня поглинання вуглекислого газу через збільшення площ лісів.

Таблиця 1. Інвестиції, необхідні для досягнення цілі оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди, в 2021–2030 роках⁵⁴

Сектор	Капітальні інвестиції (млрд €)
Всього	102
1+2. Енергетика + Промислові процеси (без споживчих витрат)	93
Сільське господарство	2
Виробництво енергії й тепла	26*
Промисловість	37*
Будівлі* (без споживчих витрат)	16
Опалення	16
Включаючи термомодернізацію будівель	13
Видобування та транспортування енергоресурсів	8
Транспорт (без споживчих витрат)	3*
Приватні авто*	3
3. Сільське господарство	2,3*
4. Землекористування, зміни в землекористуванні та лісове господарство	3
5. Відходи	2

* Сектори потребуватимуть додаткових розрахунків через зміну амбіції щодо рівня викидів парникових газів.

⁵³ <https://mepr.gov.ua/news/36645.html>

⁵⁴ Аналітичний огляд оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Липень 2021: <https://mepr.gov.ua/news/33080.html>

За останні роки Україна досягла певного прогресу щодо суттєвого скорочення споживання енергії, підвищення енергоефективності економіки та розвитку сфери відновлюваної енергетики. Частка відновлюваних джерел у виробництві електроенергії сукупно зростає з 7,9% у 2015 році до 11,3% у 2020 році (включаючи виробництво на ГЕС). Протягом 2010–2019 років⁵⁵ відбулося зниження енергоємності ВВП України на 32,3%. Водночас зниження енергоємності має чітку кореляцію зі збільшенням частки електроенергії у кінцевому споживанні, яка зростає з 15,6% до 20,3% у цей період. Починаючи з 1999 року зростання ВВП не супроводжувалося пропорційним зростанням викидів парникових газів. Також залишається пряма залежність викидів парникових газів від виробництва, постачання, використання та споживання енергетичних ресурсів⁵⁶.

У Спільній заяві щодо стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки (вересень 2021)⁵⁷ Україна підтвердила свої наміри залучити в енергетичний сектор інвестиції, необхідні для досягнення цілей енергетичної незалежності, декарбонізації та чистої енергетики.

Законом України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року"⁵⁸ передбачено впровадження екосистемного підходу в галузеву політику та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління, запровадження міжнародних стандартів систем екологічного управління, системи управління екологічними ризиками в усіх сферах національної економіки.

Розвиток сталого фінансування безпосередньо залежить від того, наскільки проекти/діяльність, визначені для фінансування, відповідають критеріям сталості. Законом України "Про оцінку впливу на довкілля" (2017)⁵⁹ в Україні було запроваджено інститут оцінки впливу на довкілля європейського зразка. Законом визначено, що вплив на довкілля – це будь-які наслідки планованої діяльності для довкілля, в тому числі наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їх здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів.

У 2021 році в Україні на законодавчому рівні запроваджено "зелені облігації"⁶⁰. Кошти від їх розміщення передбачено використовувати виключно на повне або часткове фінансування та/або рефінансування проектів екологічного спрямування. Для розвитку ринку "зелених" облігацій Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) затвердила Рекомендації щодо "зелених облігацій"⁶¹, які повністю відповідають найкращим зарубіжним практикам.

Рівень екологічної свідомості й соціальної відповідальності фінансових та нефінансових установ вирішальною мірою залежить від їх корпоративної культури й наявності системи належного корпоративного управління. За останні роки Україна зробила важливі кроки з удосконалення

⁵⁵ 2019 р. без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

⁵⁶ Аналітичний огляд оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди. Липень 2021: <https://mepr.gov.ua/news/33080.html>

⁵⁷ Спільна заява щодо стратегічного партнерства України та Сполучених Штатів Америки: <https://www.president.gov.ua/news/spilna-zayava-shodo-strategichnogo-partnerstva-ukrayini-ta-s-70485>

⁵⁸ Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України від 28 лютого 2019 року: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

⁵⁹ Про оцінку впливу на довкілля. Закон України від 23 травня 2017 року: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

⁶⁰ Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України від 19.06.2020: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

⁶¹ Рекомендацій щодо реалізації або фінансування проектів екологічного спрямування шляхом емісії зелених облігацій. Рішення НКЦПФР від 07 липня 2021 р., №. 493: <https://www.nssmc.gov.ua/komisiiia-skhalyla-rekomendatsii-shchodo-rozvytku-zelenykh-oblihatyiv-v-ukraini/>

корпоративного управління як у банківському, так і в реальному секторах економіки, зокрема у напрямі підвищення ефективності та незалежності наглядових рад, упровадження ключових комітетів наглядових рад, зміцнення контрольного середовища і покращення управління ризиками. На початку 2020 року НКЦПФР ухвалила нову редакцію Кодексу корпоративного управління⁶², яка відповідає Принципам корпоративного управління OECD і містить ключові положення, які відображають передову практику екологічних, соціальних та управлінських (ESG) критеріїв діяльності. Ведеться робота над розробленням додатків до Кодексу корпоративного управління: Додатка з питань сталого розвитку та Додатка щодо керівних принципів із розкриття інформації про ESG. Цей вектор руху є принципово важливим для розвитку в Україні сталого фінансування.

Із 1 липня 2020 року Національний банк України з метою сталого розвитку ринку небанківських фінансових послуг перейняв на себе функції його регулятора. Відтоді він здійснює регулювання не лише діяльності банків, але й страхових, лізингових, факторингових компаній, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових установ (крім професійних учасників фондового ринку, регулювання та нагляд за якими здійснює НКЦПФР).

У 2021 році Національний банк України, впевнено рухаючись у напрямі розвитку сталого фінансування, став членом міжнародної Мережі сталого банкінгу (Sustainable Banking and Finance Network, SFBN)⁶³, яка об'єднує регуляторні установи фінансового сектору, а також банківські асоціації країн з метою сприяння сталому фінансуванню відповідно до передової міжнародної практики.

⁶² Кодекс корпоративного управління: ключові вимоги і рекомендації: <https://www.nssmc.gov.ua/en/documents/kodeks-korporatyvnoho-upravlinnia-kliuchovi-vymohy-i-rekomendatsii/>

⁶³ Sustainable Banking and Finance Network: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/company-resources/sustainable-finance/sbn

4. Ключові засади розвитку сталого фінансування в Україні

4.1. Імплементация екологічних, соціальних та управлінських (environmental, social and governance, ESG) факторів діяльності фінансових установ.

Екологічні, соціальні та управлінські фактори мають бути обов'язковими елементами системи корпоративного управління фінансових установ. В управлінні фінансовими установами та під час фінансування ними проєктів повинні враховуватися ризики, впливи та можливості, зокрема:

- екологічні: потенційні або фактичні зміни фізичного або природного середовища (наприклад, забруднення навколишнього середовища, вплив на біорізноманіття, викиди вуглецю, використання природних ресурсів, зміна клімату);
- соціальні: потенційні або фактичні ефекти, що мають вплив на населення територій та, зокрема, на робочу силу (наприклад, охорона здоров'я і безпека праці, ланцюги постачання, різноманітність та інклюзія);
- управлінські: структура та процеси корпоративного управління, за допомогою яких здійснюється управління компаніями і контроль

над ними (наприклад, структура та різноманітність складу наглядової ради, етична поведінка, управління ризиками, розкриття інформації та прозорість).

Екологічні, соціальні та управлінські фактори діяльності повинні враховуватись фінансовими установами у двох площинах:

- в системі корпоративних стандартів та управління впливом на довкілля діяльності фінансових установ. Це стосується ціннісних пропозицій співробітників (employee value proposition, EVP), корпоративної соціальної відповідальності (corporate social responsibility, CSR); дотримання екологічної ієрархії поводження з відходами, енергоефективності у будівлях фінансових установ тощо;
- в системі управління ризиками у інвестиційних та кредитних операціях фінансових установ.

4.2. Управління екологічними та соціальними ризиками (environmental and social risk management, ESRM).

Система управління екологічними та соціальними ризиками має бути інтегрована в загальну систему управління ризиками фінансових установ, забезпечуючи на постійній основі виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль, звітування та пом'якшення таких ризиків, що виникають як

на етапах підготовки та реалізації проєктів, що повністю або частково фінансуються фінансовими установами, так і в безпосередній діяльності цих установ.

Управління екологічними та соціальними ризиками повинно передбачати:

- екологічну та соціальну політику. Політика щодо екологічних і соціальних цілей та обов'язків має бути в кожній фінансовій установі. Крім того, фінансова установа, фінансуючи проекти своїх клієнтів, має переконатися, що вони не суперечать екологічним цілям та принципам сталої економічної діяльності;
- процедури виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення екологічних і соціальних ризиків;

- наявність кваліфікованого персоналу фінансової установи для забезпечення ефективного управління екологічними та соціальними ризиками, а також підготовки фахівців за цим напрямом;
- готовність до надзвичайних ситуацій та реагування на них;
- зовнішні комунікації, залучення зацікавлених сторін та механізм розгляду скарг, у сфері ESG;
- управлінську звітність та розкриття інформації щодо управління екологічними та соціальними ризиками.

4.3. Оцінка та відбір проектів для фінансування з урахуванням їх ролі в сталому розвитку.

Під час оцінки та відбору проектів для фінансування необхідно враховувати, що сталою вважається лише та економічна діяльність, яка відповідає хоча б одній із шести екологічних цілей, всім чотирьом принципам сталої економічної діяльності та принципу енергоефективності як першочерговому.

Під час відбору проектів для фінансування необхідно розкривати інформацію щодо технічних критеріїв та класифікацій (таксономії) економічної діяльності, екологічних, соціальних та управлінських показників, на основі яких здійснено оцінку та відбір таких проектів, з використанням міжнародної таксономії.

4.4. Обов'язковість розкриття фінансовими установами інформації про сталий характер їх діяльності.

Фінансові установи повинні розкривати інформацію про те, наскільки їх діяльність є сталою, про її вплив на довкілля, про репутаційні та

фінансові ризики, що виникають у зв'язку із впливом їх діяльності на довкілля.

5. Дорожня карта з розвитку сталого фінансування

Мета Дорожньої карти – визначити дії Національного банку України зі створення надійних, передбачуваних та стабільних регуляторних засад для розвитку в країні сталого фінансування із зазначенням конкретних часових меж та з урахуванням необхідності забезпечення послідовності та адаптації банківської системи та небанківських фінансових установах (далі – НФУ) до змін.

Стале фінансування є одним із важливих факторів сталого розвитку економіки макро- та мікрорівнів, тому Дорожня карта Національного банку України з розвитку сталого фінансування узгоджена з іншими діями, запланованими Урядом України.

Дорожня карта визначає необхідні дії фінансового регулятора для управління можливими ризиками, обумовленими як кліматичними викликами, так і екологічними проблемами; охоплює пов'язані з цим соціальні та управлінські питання.

Зважаючи на непередбачуваність кліматичних викликів та пов'язані з ними проблеми, Дорожня карта може періодично переглядатися та коригуватися.

Напрямок діяльності	Види робіт, які планується здійснити	Терміни (рік)
5.1. Удосконалення корпоративного управління в банках та НФУ щодо факторів ESG	<ul style="list-style-type: none"> Огляд передових міжнародних стандартів і практики щодо включення факторів ESG до нормативно-правових/розпорядчих актів із питань корпоративного управління в банківській діяльності 	III квартал 2021 року
	<ul style="list-style-type: none"> Огляд передових міжнародних стандартів і практик щодо включення факторів ESG до нормативно-правових/розпорядчих актів із питань корпоративного управління в НФУ 	IV квартал 2022 року
	<ul style="list-style-type: none"> Підготовка та затвердження (з урахуванням факторів ESG) змін до нормативно-правових/розпорядчих актів з питань корпоративного управління в банківській діяльності відповідно до кращої європейської та світової практики 	I квартал 2022 року
	<ul style="list-style-type: none"> Підготовка та затвердження (з урахуванням факторів ESG) змін до нормативно-правових/розпорядчих актів із питань корпоративного управління в НФУ відповідно до кращої європейської та світової практики 	III квартал 2024 року
	<ul style="list-style-type: none"> Тренінги для учасників ринку на тему ESG 	2022–2024 роки (постійно)

5.2. Розроблення стандартів із розкриття банками та НФУ інформації про ESG	• Огляд передових міжнародних стандартів і практики щодо розкриття фінансовими установами інформації про ESG	III квартал 2022 року
	• Підготовка та затвердження стандартів із розкриття банками інформації про ESG	IV квартал 2022 року
	• Підготовка та затвердження стандартів із розкриття НФУ інформації про ESG	IV квартал 2024 року
5.3. Розроблення вимог з управління банками та НФУ екологічними та соціальними ризиками	• Огляд передових міжнародних стандартів і практики щодо управління екологічними та соціальними ризиками	IV квартал 2021 року
	• Розроблення вимог з управління екологічними та соціальними ризиками фінансовими установами, які слугуватимуть практичним керівництвом для оцінки та пом'якшення екологічних та соціальних ризиків	III квартал 2022 року (для банків) IV квартал 2024 року (для НФУ)
	• Тренінги для учасників ринку з питань управління банками екологічними та соціальними ризиками	2022–2024 роки (постійно)
	• Тренінги для учасників ринку на тему стандартів із розкриття фінансовими установами інформації про ESG	2023–2024 роки (постійно)
	• Включення в систему пруденційного нагляду за банками та страховими компаніями питань ідентифікації ризиків сталого розвитку та управління ризиками сталого розвитку	IV квартал 2024 року
	• Розроблення пропозицій щодо посилення захисту від екологічних ризиків шляхом збільшення страхового покриття	III квартал 2024 року
• Розроблення пропозицій та участь в обговореннях щодо відображення ризиків сталого розвитку в стандартах бухгалтерського обліку та звітності	IV квартал 2024 року	
5.4. Установити фінансовим установам критерії оцінки та відбору проєктів для фінансування з урахуванням їх ролі в сталому розвитку	• Рекомендувати фінансовим установам розкривати інформацію щодо технічних (таких, що характеризують вплив на довкілля) критеріїв оцінки та відбору проєктів для фінансування	IV квартал 2023 року (для банків) IV квартал 2024 року (для НФУ)

	<ul style="list-style-type: none"> У межах пруденційного нагляду здійснення контролю/моніторингу порядку оцінки та відбору фінансовими установами проєктів для фінансування з точки зору їх ролі для сталого розвитку 	I квартал 2024 року
5.5. Забезпечення розкриття фінансовими установами інформації про те, наскільки сталою є їх діяльність	<ul style="list-style-type: none"> Розроблення і затвердження рекомендацій із розкриття банками інформації про оцінку та відбір проєктів для фінансування з точки зору їх ролі для сталого розвитку 	IV квартал 2023 року
	<ul style="list-style-type: none"> Розроблення і затвердження рекомендацій з розкриття НФУ інформації про оцінку та відбір проєктів для фінансування з точки зору їх ролі для сталого розвитку 	IV квартал 2024 року
	<ul style="list-style-type: none"> Огляд передових міжнародних стандартів і практики щодо розкриття фінансовими установами інформації про те, наскільки сталою є їх діяльність 	III квартал 2023 року
	<ul style="list-style-type: none"> Розроблення і затвердження вимог щодо розкриття банками інформації про те, наскільки сталою є їх діяльність 	IV квартал 2024 року
	<ul style="list-style-type: none"> Розроблення і затвердження вимог щодо розкриття НФУ інформації про те, наскільки сталою є їх діяльність 	IV квартал 2024 року
	<ul style="list-style-type: none"> Здійснення контролю за розкриттям фінансовими установами інформації про те, наскільки сталою є їх діяльність 	IV квартал 2024 року (для банків) I квартал 2025 року (для НФУ)
	<ul style="list-style-type: none"> Розроблення аналітичного інструментарію для забезпечення аналізу інформації з розвитку сталого фінансування на основі ВІ систем 	IV квартал 2024 року
5.6 Інтеграція кліматичних аспектів у систему забезпечення фінансової стабільності	<ul style="list-style-type: none"> Дослідження світового досвіду та консультації з провідними центральними банками з питань оцінки впливу кліматичних ризиків на фінансову стабільність 	IV квартал 2023 року
	<ul style="list-style-type: none"> Збір статистичної інформації для цілей оцінювання впливу кліматичних аспектів на фінансову стабільність в Україні 	IV квартал 2023 року
	<ul style="list-style-type: none"> Інтеграція кліматичних аспектів у систему моніторингу фінансової стабільності. Аналіз впливу поточної системи мікро- та макропруденційного регулювання на стимулювання переходу до сталої ("зеленої") економіки. Дослідження потенційної можливості використання пруденційних інструментів для стимулювання переходу до сталої ("зеленої") економіки. 	IV квартал 2024 року

	<ul style="list-style-type: none"> • Застосування пруденційних інструментів для стимулювання переходу до сталої ("зеленої") економіки (за необхідності). • Інтеграція кліматичних аспектів у дослідницькі пріоритети НБУ, зокрема з метою розроблення відповідного модельного інструментарію 	
5.7. Організація роботи та здійснення заходів із підвищення рівня фінансової обізнаності суб'єктів економічної діяльності в питаннях розвитку в Україні сталого фінансування	• Проведення пресконференцій для презентації Політики Національного банку України з розвитку сталого фінансування	IV квартал 2021 року
	• Спільно з іншими учасниками фінансового ринку приведення публічних заходів із роз'яснення ключових положень Політики Національного банку України з розвитку сталого фінансування	2022–2025 роки (постійно)
	• Ініціювати проведення в Україні міжнародної конференції з розвитку сталого фінансування	IV квартал 2022 року
	• Інформувати в засобах масової інформації, на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку України про перебіг робіт і досягнення з розвитку в Україні сталого фінансування	2022–2025 роки (постійно)
	• Висвітлювати тему розвитку сталого фінансування в офіційних публікаціях Національного банку України	2021–2025 роки (постійно)